

GROEPSGESPREK

SPREKEN ALS LEERDOEL?

Mensen in groepen praten, maar voor hun gevoel niet altijd op dezelfde manier. Soms komen ze bij elkaar om iets te *doen*, en daar praten ze dan bij (sjoelbakken, een huis bouwen); het praten hoort er meestal bij, het voorziet in een behoefte, maar het is niet het *doel* van de groep.

Soms komen ze bij elkaar om te praten (visite, vergadering); zo te zien is in dit geval wèl het *praten het doel van de groep*. Bij 'groeps-gesprek' denkt men meestal aan deze categorie.

Groepen kunnen hun doelen goed of minder goed realiseren; er is dus vaak ruimte voor verbetering. En waar ruimte is voor verbetering, ligt gewoonlijk een taak voor onderwijs. Een groep die bijeenkomt om huizen te bouwen, zal dan bouwonderricht vragen; een groep die bijeenkomt om te praten, praatonderricht. Het ligt dus voor de hand dat bemoeienis met het groeps-gesprek in het moedertaalonderwijs gewoonlijk betrekking heeft op de tweede categorie, groepen die bijeenkomen om te praten, en dat '*beter leren praten*' het *onderwijs-doel* is.

Daarbij geldt binnen de tweede categorie nog een beperking. We ervaren immers wel enig verschil tussen visites en vergaderingen: in het eerste geval praten de deelnemers aan het gesprek 'zo maar wat'; in het tweede geval praten ze om tot enigerlei resultaat te komen.

Bij 'groeps-gesprek in het onderwijs' denkt men gewoonlijk aan de tweede subcategorie, praten om tot enig resultaat te komen; dit geldt vooral voor het groeps-gesprek als leerdoel (i.c. discussie- en vergader-techniek), maar ook voor het groeps-gesprek als leermiddel.

Deze mooi taxonomisch opgezette gedachtengang rechtvaardigt de veelal onuitgesproken vooronderstellingen van heel wat spreek- c.q. discussie-onderwijs.

Het is daarom jammer dat hij niet klopt.

In de eerste plaats is praten juist niet het doel van groepen die 'praten om tot enig resultaat te komen'.

In zo'n groep gaat het uiteraard om het resultaat; dat is het doel, het praten is een middel om het te bereiken.

In de tweede plaats praten groepen op visite (in de wachtkamer, in de lift) niet 'zo maar wat'. Als dat zo was, zou het er helemaal niet toe doen wat de deelnemers zeggen, en ze zouden ook net zo goed hun mond kunnen houden.

Dat is maar zelden het geval: de verkeerde dingen zeggen, of niets mogen (kunnen, willen) zeggen, leidt gewoonlijk tot sociale en emotionele spanningen binnen de groep.

Het praten heeft dus wel degelijk een functie, en wel ten opzichte van het sociale en emotionele evenwicht.

De onderscheiding tussen 'zomaar wat praten' en 'praten met een doel' is dus niet zinvol. Het praten heeft in beide gevallen een doel: in het ene geval een *sociaal-emotioneel doel*, in het andere geval bovendien een *rationeel doel*.

In deze nieuwe onderscheiding is het woord 'bovendien' onmisbaar. Het heeft pas zin een handvol mensen een *groep* te noemen, als er enigerlei *relatie* tussen die mensen bestaat; en die ontstaat onder meer door praten - met een sociaal-emotioneel doel. Ieder gesprek brengt een zekere relatie tot stand; (groeps)gesprekken hebben dus steeds een sociaal-emotionele functie. Dit maakt begrijpelijk dat sociaal instabiele groepen zelden of nooit een rationeel doel in een gesprek kunnen realiseren; dit is pas mogelijk als er een zeker evenwicht is bereikt.

Met dit nieuwe betoog is ook de onderscheiding in de eerste alinea vervallen: het praten is immers in geen van beide categorieën doel. Het heeft in beide categorieën een functie, hetzij sociaal-emotioneel (sjoelbakken, visite), hetzij bovendien rationeel (een huis bouwen, vergaderen). Het onderscheid is eerder, dat het praten in de tweede categorie meer geïsoleerd is; de groep is zich er meer van bewust. Vandaar bedrieglijke formuleringen als: 'We moeten eens bij elkaar komen *om te praten*.'

Dit isolement maakt het praten vaak *problematisch*, en dat vooral in groepen die rationele doelen trachten te realiseren door middel van een gesprek: daar is immers het praten veelal het meest geïsoleerd van de concrete omstandigheden waarop het betrekking heeft. De behoefte aan 'praatonderricht' zou dan samenhangen met de mate waarin het praten problematisch is.

Als dit juist is, zou het *onderwijsdoel* moeten zijn: het *praten minder (of niet meer) problematisch maken*. Dat zou te denken geven, aangezien spreek- en discussieonderwijs van het praten juist wél een probleem maakt.

Zo gezien ligt er al dadelijk een tweetal valkuilen gereed voor het moedertaalonderwijs op dit terrein:

a. het praten is doel;

b. praten met een sociaal-emotioneel doel is ‘zomaar wat praten’.

Ditzelfde laat zich anders formuleren als: we zijn geneigd voorbij te zien aan groepsdoel en groepsdynamiek.

Jan de Vries